

POSTMODERNISMUL – CADRU AL DIVERSITĂȚII EDUCAȚIONALE

Olga DUHLICHER

Catedra Științe ale Educației

Postmodernity is the age of thinking, not so much of fragmentation, as of plurality, even the shift from unity to plurality is a form of our existence.

Diversity is both an intrinsic attribute of nature and culture. As regards culture, without diversity, it would be empty, without any content. Values, beliefs, symbols, attitudes, mentalities, habits, morals, ethical standards are elements of culture that distinguish people, social groups, communities, and nations. Even if there is a common moral core, people are different depending on the elements of culture they are identified with.

În condițiile societății contemporane, postmoderne, educația capătă un nou contur determinat de particularitățile specifice ale vieții.

Pentru foarte mulți sociologi, economiști, istorici și filozofi (Friedrich Hayek, Jurgen Habermas, Alvin Toffler ș.a.) postmodernitatea înseamnă o societate postindustrială, adică o societate cu tehnologii extrafine și supersofisticate, cu o avansată industrie de prestare a serviciilor, în care oamenii de știință/savanții dețin un rol important, influențând deciziile politicianilor. Industria grea este eclipsată de tehnologiile noi, a căror dezvoltare furtunoasă se datorează activității prodigioase a instituțiilor științifice.

Apariția unor noi mijloace de informare desăvârșește descentralizarea procesului economic și sociocultural. Încă în 1944, Friedrich Hayek, unul dintre părinții abordării pluraliste a fenomenelor sociale, scria că descentralizarea devine imperativă numai atunci când factorii care trebuie luați în considerare sunt atât de numeroși, încât este imposibil să obții o privire sinoptică asupra lor. Mai mulți sociologi susțin că în societatea tradițională cele mai importante instituții sunt armata și biserica, în societatea industrială – corporațiile financiare și industriale, iar în societatea postindustrială – universitățile. Postmodernitatea este și epoca ce dezavuează determinismul tehnologic. Societatea se consideră a fi un sistem complex de elemente interdependente: tehnica, structura socială, politica, valorile morale etc. Contradicțiile și conflictele se mută din zona relațiilor de clasă/sociale în zona interacțiunii dintre sectoarele industrial și postindustrial ale societății, economiei și culturii. Pe de altă parte, mulți indivizi nu se pot adapta unei lumi transformate de dezvoltarea tehnologiilor, ei suferind de tehnofobie [6, p.40].

În opinia lui Alvin Toffler, există o legătură între evoluția tehnicii și modul de viață al oamenilor. Tehnica determină tipul societății și al culturii. Societatea industrială se caracterizează prin centralizare, gigantism și uniformitate, ceea ce generează asuprirea oamenilor și degradarea ecologiei [19].

În societatea postmodernă tehnologiile noi abolesc paradigma de dominație asupra naturii și „intelectualizează” procesele socioculturale.

Filozoful german Jurgen Habermas constată că în postmodernitate crizele sunt declanșate și aplanate de/în sfera administrativă, nu de/în cea economică; ele au un caracter sociocultural [11, pag.9-25]

Pentru J. Baudrillard, filozof francez, lumea postmodernă este o lume a simulacrului și a nesiguranței, mass-media contribuind din plin la proliferarea acestora. „Ecranul pe care-și țese mass-media în jurul nostru informația este unul de totală incertitudine. O incertitudine cu totul nouă – căci ea nu mai este una care să rezulte din lipsa informației [6, p.40]

Ideea este susținută și de americanul Ihab Hassan „Increasingly, Illusionism takes its place, not only in art but also in life. The media contribute egregiously to this process in Postmodern society” [12, p.33].

Pentru Gianii Vattimo, filozof italian, postmodernitatea este o epocă de recapitulare recuperatoare, o vârstă crepusculară a modernității și nu un moment auroral absolut, cum afirmă unii. Vorbind de sfârșitul modernității, Vattimo specifică următoarele: „Nu înseamnă că nu mai au loc evenimente, ci că evenimentul nu mai e considerat ca având loc pe o linie unitară a istoriei gândite ca progres unic. Postmodernitatea este epoca unei gândiri nu atât a fragmentării, cât a pluralității; chiar trecerea de la unitate la pluralitate e o formă a existenței noastre. Multiplicarea interpretărilor nu înseamnă că nu mai este o esență, ci constituie o eliberare a unei pluralități de forme de viață între care putem să alegem sau pe care le putem face să conviețuiască, cum de fapt se întâmplă [23, p.41].

Postmodernismul sau postmodernitatea în educație desemnează un model de abordare a activității de formare–dezvoltare permanentă a personalității, aplicabil într-o anumită fază de evoluție a teoriei pedagogice. Determinarea acestui model cu valoare de paradigmă este condiționată din punct de vedere istoric și axiomatic [17].

Din punct de vedere istoric, postmodernismul poate fi identificat în interiorul etapei denumită convențional postparadigmatică, etapă caracterizată prin numeroase încercări de rezolvare a conflictului între două tendințe de abordare a educației – psihologică și sociologică – în contextul evoluției pedagogiei în cadrul unor teorii generale cu conținut specific, finalizate, în ultimă instanță, prin fundamentarea principiilor curriculumului [21], cu aplicarea și dezvoltarea lor în perspectiva educației permanente [10]. Această mișcare de (re)poziționare a teoriei pedagogice corespunde evoluțiilor culturii postmoderne, termen lansat în anii 1950, conceptualizat la mijlocul anilor 1970 (ca „proces simultan de diversificare și unificare”) și aplicat imediat la nivel de politică generală de promovare a unor noi valori favorabile individualizării educației, apartenenței și participării la viața comunitară, libertății de exprimare și creație [3, p.724].

Din punct de vedere axiomatic, postmodernismul reprezintă o strategie de (re)analiză–(re)sinteză a unui sistem de referință, angajată prin acțiuni de tip genealogic (disociere, desprindere, dispersare) sau analogic – „impus spre o capturare sinoptică” [4, p.7].

În cazul educației, reținem tendința de analiză separată a componentelor sale esențiale (funcții generale, structură de bază, context extern și intern), dar și de sinteză realizabilă în termeni de „reflexivitate intensă și nediminuabilă”. Este o posibilă linie paradigmatică situată dincolo de expresivitatea termenului de postmodernism, preluat și vehiculat adesea în mod forțat și artificial, mai mult ca un semn exterior de „violență conceptuală” [7, p.60].

Ca model cultural, postmodernismul promovează o nouă modalitate de înțelegere a raportului dintre cunoaștere și experiență, dintre teorie și practică la nivelul acțiunii umane. Postmodernismul consemnează o ruptură față de modernism (care avea tendința tratării separate a celor două elemente de bază ale oricărei acțiuni umane), dar și o continuitate, deoarece realizarea unei sinteze între două elemente disparate presupune, în prealabil, stăpânirea și aprofundarea lor. Educația postmodernă marchează astfel o tendință integratoare, realizabilă între: teoria pedagogică–practica pedagogică; teoria generală a educației–teoria generală a instruirii; predare–învățare–evaluare; proiectare–realizare–dezvoltare, exprimată uneori prin formula „tehnologia educației/instruirii”, angajează, în sens epistemologic și metodologic, la nivelul teoriei generale a curriculumului.

Cultura postmodernă construiește „forma cea mai reprezentativă a relației paradoxale dintre diversitate și unificare” [4, p.30]. Influența sa este resimțită, la nivelul noilor științe sociale rezultate din interpenetrarea disciplinelor nu numai la nivel central, ci și periferic, între subdomenii, contribuind însă la consolidarea nucleului epistemic al fiecărei științe aflată la originea acestui demers inovator [9].

Noile abordări ale educației nu pot neglija ideile principale promovate în ultimele decenii de teoria socială a gândirii postmoderne: a) renunțarea la narațiunile centralizatoare și generalizatoare (considerate surse de totalitarism), evitând însă „destabilizarea structurilor cunoașterii” prin apelul la „o sinteză maximă, la un proces continuu de complexificare”, de valorificare a conceptelor de bază ale domeniului; b) multiplicarea stilurilor, ca replică dată modernismului (caracterizat prin stil unic) și soluție pentru rezolvarea unor antinomii apărute în societatea postindustrială/informatizată între tendința de transformare–stabilizare; omogenitate–eterogenitate; hegemonie a științei–interferență a altui limbaj referențial; promovare – renunțare la fundamentele filozofice; acceptare–respingere a utopiei; c) valorificarea codurilor favorabile comunicării („o formă de schimb”): de la cel represiv (tipic educației tradiționale) spre cel reproductiv (tipic educației moderne) și creativ (tipic educației postmoderne), într-un spațiu deschis în sens formal, nonformal și informal [4, p.342].

Postmodernitatea în educație consemnată ca etapă în evoluția științelor pedagogice și ca paradigma necesară pentru integrarea unor realități formative tot mai diversificate, valorifică modelul cultural prezentat anterior prin: a) stabilizarea conceptelor pedagogice fundamentale în contextul mobilității descentrate și intensive a informației și a rețelelor sale de comunicare proprii unei societăți postindustriale; b) recunoașterea diversității opiniilor și intereselor pedagogice multiplicat stilistic la scară globală care solicită „crearea unui cadru comun de consimțire” teoretică și metodologică, terapeutic și normativ în raport cu „mulțumirea de sine radioasă a pragmatismului local” [4, p.343]; c) afirmarea direcțiilor majore ale evoluției științelor pedagogice pe termen mediu și lung din perspectiva proiectării curriculare a educației/instruirii, în contextul: educației permanente, autoeducației, valorificării depline a educabilității.

Analiza postmodernității educației este mai puțin exersată la nivel sistematic în comparație cu alte domenii ale culturii. De exemplu, Steven Connor face referințe speciale la teoria socială și juridică, arhitectură și arte vizuale, literatură, teatru, muzică, dans, film, creație TV și video, muzică rock, modă, feminism, etică,

ecologie, nu însă și la educație și instruire [4]. Chiar dicționarele enciclopedice de specialitate nu prezintă postmodernitatea ca o categorie distinctă, ci doar ca o referință în interiorul altor concepte (educație, adult) [8].

Definirea conceptului pedagogic de postmodernitate/postmodernism în educație solicită raportări analogice la modelul cultural și etic de evoluție a societății. Modelul cultural al societății postindustriale/informatizate evidențiază cadrul unei noi problematice pedagogice, exprimată prin câteva provocări și paradoxuri: a) „adâncirea inegalităților sociale și economice asociate cu dezvoltarea tehnologiilor”; b) potențialul crescut al controlului social inerent acestor tehnologii; c) dizolvarea unor semnificații într-o lume dominată de rețele de comunicare; d) expansiunea „nevoii de critică” – eliberatoare, dar și nihilistă [16, p.91-94].

Modelul dezvoltat de etica postmodernă delimitează acțiunea educațională la nivelul unor noi repere: a) ambivalența comportamentului exprimată ca „scenă primară”, situată dincolo de toate aranjamentele sociale ulterioare – instituții, reguli, îndatoriri raționale; b) neîncadrarea fenomenelor morale (care formează dimensiunea cea mai profundă și extinsă a educației) „în schema mijloace–scop”; c) nesiguranța eului moral „în context de ambivalență”; d) varietatea atitudinilor morale individuale (contestată de etica modernă în numele unor pretinse norme universale; e) existența unei ordini raționale, dar și iraționale a coabitării umane; f) responsabilitatea morală pentru Celălalt – premisa a oricărei acțiuni pedagogice eficiente [1, p.15].

Conceptul de postmodernitate în educație definește astfel capacitatea de proiectare a educației la nivelul integrator necesar între dimensiunea obiectivă a funcțiilor sale generale și dimensiunea subiectivă a finalităților sale de sistem și de proces, care pot fi realizate și dezvoltate în mod unitar și diversificat în raport de spațiul, timpul și stilul pedagogic (re)construit permanent, într-un context psihosocial intern și extern, deschis, (auto)perfectibil.

Un model de analiză a educației postmoderne este cel elaborat special pentru constituirea unei societăți pedagogice necesară în condițiile în care școala nu mai are monopolul instruirii [18, p.40]. Este un model ce corespunde viziunii conceptului de „cetate educativă”, lansat de UNESCO încă în anii 1970, pentru responsabilizarea pedagogică a tuturor organizațiilor sociale și comunităților umane.

Modelul postmodernității dezvoltă două axe de analiză a educației exersate în mod diferit la nivelul modernității: *axa raționalității acțiunii pedagogice și axa integrării diferențelor în cadrul acțiunilor pedagogice* [18]. Axa raționalității acțiunii pedagogice are în vedere raportul dintre obiectivitate și subiectivitate. Pe traiectoria sa, paradigma modernității pune accent pe obiectivitate; paradigma postmodernității pune accent pe corelația dintre obiectivitate și subiectivitate, evidențind importanța inițiativei actorilor educației. Axa integrării diferențelor în cadrul acțiunilor pedagogice are în vedere „explorarea posibilităților de constituire a situațiilor pedagogice”. Pe traiectoria sa, paradigma modernității pune accent pe contribuția diferențiată a unor factori (educator, educație intelectuală, educație formală ...); paradigma postmodernității pune accent pe integrarea factorilor diferențiați, „prin cercetarea asemănărilor”, a articulațiilor posibile, perfectibile în termeni de complexitate, mediere, creație [18, p.33-47].

Postmodernitatea oferă o nouă cale de dobândire a identității fiecărei acțiuni pedagogice prin „paradigma celor 12 necesități”, desfășurate la patru niveluri de referință aflate în interdependență, pe orizontala și verticala sistemului de educație/învățământ [18, p.68].

Interpretarea acestei paradigme în perspectiva reconstrucției acțiunii pedagogice eficiente permite poziționarea a patru tipuri de cerințe sau necesități:

- 1) *funcționale*, cu caracter obiectiv – funcțiile generale ale educației (funcția de bază – formarea–dezvoltarea permanentă a personalității, funcțiile principale: cultură, politică, economică);
- 2) *teleologice*, cu caracter subiectiv – finalitățile educației (de sistem, de proces);
- 3) *substanțiale*, cu caracter obiectiv-subiectiv – conținuturi generale ale educației, determinate axiologic (valorile pedagogice, cu caracter obiectiv), condiționate de forma adoptată, de experiența actorilor educației;
- 4) *contextuale*, cu caracter obiectiv-subiectiv – calitatea sistemului de educație/învățământ și a procesului de învățământ, exprimată în termeni obiectivi (spațiul și timpul pedagogic de la nivelul societății, familiei, comunității locale, școlii, clasei de elevi) și subiectivi (stilul educațional adoptat de societate, comunitate locală, familie, profesor), prin forme organizate (formal, nonformal) și influențe spontane (educație informală – rolul câmpului psihosocial, habitusului social și pedagogic).

Acest model al postmodernității educației constituie o sursă de (re)construcție continuă a factorilor implicați în orice acțiune cu finalitate formativă. Evoluția lor de la condiția de agenți spre cea de actori și autori ai educației/instruirii [18, p.306] marchează posibilitatea transformării educației însăși dintr-un factor extern (situat alături de mediu) într-un factor intern al (auto)dezvoltării personalității umane.

Condiția postmodernității educației este legitimă la nivelul a două repere: a) acțiunea pedagogică și b) procesul de reconsiderare a discursului specific științelor pedagogice. Primul reper vizează standardul „acțiunilor comunicative”, situat dincolo de raționalitatea procedurală proprie modernității. Temeiurile sale sunt bazate pe interacțiune și înțelegere, într-un nou echilibru căutat până la nivelul „praxisului comunicativ cotidian”, oferit de zona tot mai largă a educației și instruirii informale [11, p.9-25]. Cel de-al doilea reper, confirmă condiția postmodernă a pedagogiei prin corelația dezvoltată între *cunoașterea narativă și cea științifică („știința educației” valorificând „arta educației”)*, între competența denotativă (de definire conceptuală) și cea prescriptivă (de acțiunea socială), având drept „criteriu de relevanță performativitatea” înregistrată în învățământul superior și în cercetare [15].

Postmodernitatea este expresia unor profunde schimbări și mutații în conștiința și subconștientul colectiv al omenirii, ajunse la disperare, la neîncredere în rezultatul realizării ideilor, doctrinelor, proiectelor emise în secolul al XX-lea. Civilizația umană s-a pomenit în fața unui nou pericol de autodistrugere, avându-se în vedere multitudinea intereselor urmărite de diferite rase, popoare, țări, națiuni, sisteme sociale, politice, religioase etc. Se impune tot mai imperios o reformulare a înseși principiilor unei coexistențe mediate, bazate pe disponibilitatea pentru compromisuri, autocritică și toleranță, pe tendința de împăcare a contradicțiilor și conflictelor în numele salvării omenirii și a civilizației umane. Privirile se îndreaptă spre întreaga experiență istorică a omenirii, care este supusă unei operații de reconsiderare și de reinterpretare în scopul descoperirii unor valori unificatoare, dar fără a fi subordonate sau determinate doar de o singură filozofie, ideologie sau religie și care ar stimula dialogul, transparența, diversitatea.

Structurile sociale actuale se află permanent într-o inedită conjugare a două tendințe cu direcționări aparent opuse: tendințele de planetizare, cristalizare de entități transfrontaliere și transculturale și cele de atomizare, fragmentate în comunități, grupuri, regiuni.

În acest spațiu marcat la intersecția celor doi vectori, multiple repere de diferențiere – economică, socială, culturală, etnică – reprezintă tot atâtea elemente de comunicare și relaționare. Rezultatul este o lume paradoxală, mozaicată, cu extinderi la nivel macro-, dar care, în același timp, e hrănită din diferențe și specificități particulare. O lume a echilibrului dintre individual și comunitar, dintre apropiat și depărtat, dintre particular, național și universal. O lume în care perspectivele statice de abordare, închistate în limitele unei singure structuri, își dovedesc imediat ineficiența, lăsând loc deschiderii și flexibilității.

Această lume a spațiilor cu granițe permeabile, a culturilor cu geometrie variabilă, aduce în prim-plan expansiunea fără precedent a diversității. Și asta pentru că diversitatea – și nu omogenitatea – reprezintă sursa de alimentare și consecința evidentă a dinamicii sistemelor contemporane. Ca atare, prețuirea și valorificarea sa adecvată devine nu numai o provocare lansată constant sistemelor și instituțiilor politice, sociale, dar și o necesitate, un imperativ de neignorare.

Diversitatea este un atribut intrinsec atât al naturii, cât și al culturii. În ceea ce privește cultura, fără diversitate, ea ar fi golită de orice conținut. Valorile, credințele, simbolurile, atitudinile, mentalitățile, obiceiurile, moravurile, normele etice sunt elemente ale culturii care diferențiază persoanele, grupurile sociale, comunitățile și națiunile. Chiar dacă există un nucleu moral comun, oamenii se deosebesc în funcție de elementele de cultură cu care se identifică.

În viața socială, în momentul întâlnirilor interindividuale, aceste diferențe naturale și culturale sunt amplificate. Se pune în acest caz o dublă întrebare, valabilă atât pentru cercetătorii sociologi, cât și pentru specialiștii în domeniul educației: Până unde poate fi admisă diversitatea persoanelor, grupurilor și comunităților fără să se piardă coeziunea socială? Cum coexistă identitățile individuale cu identitățile colective? [5, p.122]

Pentru cercetători – inclusiv în domeniul educației – atrage atenția vechiul principiu al unității în diversitate. Unitatea rezultă, pe de o parte, dintr-un corp comun de norme, valori, conduite sau simboluri valabile pentru toată umanitatea în ansamblul ei; iar pe de altă parte, aceste elemente ale culturii se transmit de la o generație la alta, sub formă de patrimoniu comun, fără a mai fi nevoie ca de fiecare dată să fie redescoperit sau cucerit. Mircea Malița numește „civilizație” acel corp comun de cunoștințe, valori și tehnici care conferă dimensiunea universală a existenței umane [13]. Dacă civilizația unește și conferă continuitatea necesară a istoriei, cultura diferențiază și particularizează. Ea este exclusivistă și alimentează identitățile și alteritatea. Culturile nu există decât la plural, într-o mare diversitate. Culturile care coexistă în același plan spațiotemporal trebuie să-și împartă zonele de influență sau trebuie să se tolereze, să interfereze construindu-se reciproc. Relația cultură-educație, abordată ca rezultat și proces, este influențată de politica exercitată față de acest raport.

Istoria modernă a cunoscut două tipuri de politică privind relațiile dintre culturi: asimilarea și pluralismul.

În sens pur, asimilarea înseamnă anularea diferențelor. Este un proces de omogenizare în care cultura dominantă își impune limba, obiceiurile, valorile, mentalitățile și credințele.

Ca politică publică, asimilarea nu mai este practică nici măcar în statele formate prin emigrație. „Chiar și în Statele Unite, exemplul clasic de „creuzet multiethnic” (*melting pot*), alături de asimilarea noilor valuri de imigranți în jurul unei noi identități, persistă mari enclave de diversitate culturală care-și păstrează identitatea colectivă. În acest fel, în SUA există de fapt un model mixt de asimilare și pluralism în același timp („multiculturalism rezidual”) [2].

Pluralismul reprezintă expresia politică a diversității culturale. Persoana umană se construiește prin proiecție identitară în raport cu această diversitate, astfel încât societățile moderne devin multiculturală, multietnică, multirasiale, plurilingve.

Pluralismul a apărut ca o conceptualizare sociopolitică a mozaicului cultural contemporan. Persoanele, grupurile și comunitățile care se definesc ele însele ca diferite față de tendințele sau modelele majoritare au dreptul să-și exprime această opțiune, să se organizeze în jurul unor criterii liber consimțite, să întreprindă acțiuni sistematice pentru conservarea și confirmarea acestor diferențe. Cea mai succintă și mai clară delimitare a pluralismului constă în faptul că societatea pluralistă este locul public de manifestare și afirmare a diferențelor [5, p.123].

Pentru a-și pune în valoare statutul de cetățean, omul are nevoie de competențele civice necesare, care nu se obțin doar prin calitatea legală, recunoscută de statul la care aparține, ci și prin achiziții culturale și comportamentale adecvate. În acest fel, cetățeanul devine conștient de rolul său, învață să interacționeze cu puterea politică și este capabil de o participare responsabilă la activitățile publice. Aceste competențe necesare participării la societatea politică, pe care cetățeanul le învață pe toată durata vieții, reprezintă și o finalitate implicită a educației interculturale, deși, în mod eronat, unii educatori consideră că trebuie discutate distinct, fără elemente tangente, conținuturile educației interculturale și ale celei civice.

Pluralismul cultural recunoaște în același timp că fiecare cultură produce semnificații de valoare universală, pornind de la o experiență particulară. Pluralismul cultural pune problema nu numai a apărării diversităților, ci și a dialogului culturilor care recunosc, dincolo de diferențele lor, că fiecare contribuie la îmbogățirea experienței umane și că fiecare dintre ele este un efort de universalizare a unei experiențe particulare. Multiculturalismul nu este adversarul universalismului european, ci o altă față a lui. Ceea ce unifică multiculturalismul și universalismul este voința comună de a plasa o cultură deasupra puterii statului sau a intereselor unui grup social. Religiile sunt încărcate și purtătoare de multiculturalism, pentru că ele vor să transmită un mesaj universal, dar sunt, de asemenea, și cele mai înverșunate piedici ale multiculturalismului, din moment ce se identifică cu un anumit organism social, teritoriu sau, mai ales, putere politică [20, p.313].

Primul mare merit al ideii multiculturale este de a reacționa contra omogenizării lumii în profitul unei culturi mișcătoare, sprijinită pe puternice mijloace tehnice și financiare și care slăbește sau distruge capacitatea de invenție, de autotransformare și de reinterpretare a culturilor, etichetate ca tradiționaliste, deși ele au avut și mari efecte de modernizare. Avem nevoie să ne salvăm memoria, ca și mediul pentru a apăra diversitatea culturilor ca pe niște specii naturale. Identitatea și alteritatea sunt inseparabile și trebuie apărate împreună în universul dominat de către forțele impersonale ale piețelor financiare, ce impun noi forme de integrism sectar [20, p.318].

Pluralismul cultural european este produsul unei istorii lungi și continue, care implică acceptabilitatea celuilalt, coexistența plurală, dar cu șansa afirmării pozițiilor proprii. Există o identitate culturală europeană și aceasta este constituită din istoria și experiența comună, decantată în miile de ani (Imperiul Roman, Creștinismul, Iluminismul, Industrializarea) [24, p.24]. Acest pluralism spiritual se explică prin anumite elemente fundamentale ale culturii: curentele religioase, care au fost întotdeauna transnaționale, gândirea științifică, ce a circulat liberă din zorii epocii moderne, modelele și curentele artistice, ideologiile, tehnicile de producție [22]. Studiile de antropologie culturală arată că, în chip funciar, nu pot exista antagonisme fundamentale între sisteme de valori, decantate de diferitele culturi. Sub aspectul valorilor finale, antropologia stabilește în mod statistic că, în culturi diferite, aceleași valori pot fi acceptate sau disprețuite.

Diversitatea culturală nu mai este un prejudiciu, ci o realitate ce trebuie fructificată în mediul școlar. Optica se schimbă: fiecare copil are dreptul, individual, să-și cultive limba, tradițiile, obiceiurile. Profesorii nu se mai raportează la culturi abstracte, dezincarnate sau folclorizate, ci la culturi vii, manifeste la nivelul claselor școlare, puse acum în relație cu modelul cultural dominant. Concepția fixistă și oarecum reificată asupra culturilor este depășită. Recunoașterea eterogenității culturale a publicului școlar generează o tensiune nouă între universal și particular, pentru că se încearcă construirea din fragmente a unității culturale. Școala ia legătura cu reprezentanții noilor veniți, cu părinții copiilor, pentru a colabora și a proiecta strategii educative

bazate pe o pedagogie diferențiată. Educația interculturală era înțeleasă ca o pregătire a copilului pentru două culturi diferite. Alfabetizarea se realizează în limba de origine a fiecăruia, făcându-se pași progresiv și în direcția limbii majoritare. Sunt valorizați în acest scop profesori de aceeași origine ca și a copiilor. Fiecăruia i se garantează specificitatea. Dar nu este de ajuns. Pedagogia diferențiată cultivă diferențele luate separat. Punctele de întâlnire și de comuniune culturală nu sunt luate în seamă. Există riscul, la indivizii altfel formați, de a rămâne „între culturi”, nefiind bine instalați nici în cultura de origine, nici în cea a țării de primire, nici în cultura ce influențează mediul autohton.

Actul paideic presupune un anumit coeficient de coerență și coextensivitate în ceea ce privește gestiunea problemelor economice și politice ale lumii actuale. Educația pentru o bună înțelegere și solidaritate nu este o chestiune pe termen scurt, ci o acțiune ce pretinde un evantai de demersuri globale și prospective [14, p.26]. Instanțelor educative le sunt fixate câteodată obiective oarecum antinomice: pe de o parte, obiectivele școlii sunt exprimate în termeni de conținuturi, desfășurare metodică, eficacitate imediată, selecție și competiție, pregătirea forței de muncă, iar, pe de altă parte, de cristalizare a atitudinilor de solidaritate, de cultivare a unor comportamente și atitudini spirituale, formative.

Toate aceste deschideri și abordări, declanșate în perioada postmodernă conferă educației un nou diapazon și accentuează importanța unor conținuturi educaționale ce au menirea să fuzioneze finalitățile și contextul în care persoana își formează sistemul de valori și comportamentul adecvat timpului pe care îl parcurge.

Referințe:

1. Bauman Z. Etica postmodernă. - Timișoara: Editura Annarcord, 2000.
2. Bârzea C. Cultură civică. - București: Ed. Trei, 1999.
3. Bârzea C. L'education dans un monde en transition: entre postcomunisme et postmodernisme // Perspectives. - Vol.XXVI. - Nr.7. - P.724.
4. Connor S. Cultura postmodernă. O introducere în teoriile contemporane. - București: Editura Meridiane, 1999.
5. Cozma T. O nouă provocare pentru educație: interculturalitatea. - Iași: Polirom, 2001.
6. Ciocan I. Câteva idei despre postmodernitate // Didactica Pro. - 2001. - Nr.1(5) februarie.
7. Cristea S. Postmodernismul în educație // Didactica Pro. - 2001. - Nr.1(5) februarie.
8. Dictionnaire encyclopédique de l'éducation et de la formation, deuxième édition. - Paris: Éditions Nathan, 1998.
9. Dogan M., Pahre R. Noile științe sociale. Interpenetrarea disciplinelor. - București: Editura Alternative, 1997.
10. D'Hainant L. Programe de învățământ și educație permanentă. - București: Editura Didactică și Pedagogică, 1981.
11. Habermas J. Conștiința morală și acțiunea comunicațională. - București: Editura All, 2000.
12. Hassan I. Postmodernism / The Postmodern Turn. Essays on Postmodern Theory and Culture, Ohio Stae Univ. Press, 1987, p.33.
13. Malița M. Zece mii de culturi, o singură civilizație. - București: Ed. Nemira, 1998.
14. Micheline R. D'une logique mono a une logique de l'inter, 1996, p.26.
15. Lyotard J-F. Condiția postmodernă. - București: Editura Babel, 1993.
16. Lyon D. Postmodernitatea. - București: Editura DuStyl, 1998.
17. Piaget J. Psychologie et epistemologie. - Paris: Editions Gonthier, 1970.
18. Pourtois J.P., Desmet H. L'éducation postmoderne, Presses Universitaires de France, 1997.
19. Toffler A. Al treilea val. - București: Editura Politică, 1983.
20. Touraine A. Faux et Vrais problemes // Une societe fragmentee? Le multiculturalisme en debat, La decouverte. - Paris, 1996.
21. Tyler R. Basic Principles of Curriculum and Instruction. University Press, - Chicago: 1950.
22. Văideanu G. Education pour et par la valeur ou l'éducation axiologique // Analele științifice ale Universității „Al.I.Cuza”, Seria Psihologie-Pedagogie. Vol.2. - Iași, 1993.
23. Vattimo G. Sfârșitul modernității. - Constanța: Editura Pontica, 1993.
24. Wintle M. Culture and Identity in Europe, Averbury, Singapore, Sydney, 1996.

Prezentat la 27.05.2010